

Fecr Yayınları: 648

TASAVVUF FIKIH İLİŞKİSİ
-İbadetlerle İlgili Ayetler Özelinde-

Mustafa Şeref AYDIN

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Şubat 2023

ISBN: 978-625-8304-95-4

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

TASAVVUF FIKİH İLİŞKİSİ

-İbadetlerle İlgili Ayetler Özelinde-

Mustafa Şeref AYDIN

Ankara 2023

Mustafa Şeref AYDIN

1981 yılında Gaziantep’de doğdu. İlkokul ve İmam Hatip Lisesini Gaziantep’de bitirdi. 1999 yılında başladığı Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden 2003 yılında mezun oldu. Aynı yıl Diyanet İşleri Başkanlığında İmam Hatip olarak göreve başladı. 2007-2010 yılları arasında Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı Kayseri Eğitim Merkezinde eğitim gördü. 2012-2023 yılları arasında vaiz olarak görev yaptı. 2016 yılında Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı İslam Hukuku Bilim Dalında “*Fıkıh Usulünde Mendub Kavramı*” adlı yüksek lisans tezini tamamladı. 2022 yılında Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı İslam Hukuku Bilim Dalında “*Sûfilerin İbadetlerle İlgili Ahkam Ayetlerine Yaklaşımı*” adlı doktora tezini tamamladı. 2023 yılında Sinop Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğretim üyesi olarak göreve başladı. Halen aynı üniversitede görevine devam etmektedir. Yazar evli ve dört çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR -----	9
ÖN SÖZ -----	11
GİRİŞ -----	11
I. Konunun Önemi-----	13
II. Konunun Amacı-----	14
III. Konunun Yöntemi-----	14
IV. Konunun Sınırları-----	14
V. Bu Alanda Yapılan Çalışmalar-----	15

BİRİNCİ BÖLÜM

FIKİH VE TASAVVUF İLMİNE GENEL BAKIŞ -----	17
1.1. Bir İlim Dalı Olarak Fıkıh ve Tasavvuf-----	17
1.1.1. Fıkıhın Tarifi-----	17
1.1.2. Tasavvufun Tarifi, Amacı ve İnsan Anlayışı-----	26
1.2. Fıkıh-Tasavvuf İlimleri Arasındaki İlişkiyi İfade Eden Temel Kavramlar ve Konular-----	34
1.2.1. Şeriat-Hakikat-----	34
1.2.2. Zâhir-Bâtın-----	40
1.2.3. Te'vil ve Çeşitleri-----	57
1.2.4. Hukuk-Ahlâk İlişkisi-----	70
1.2.5. Sûfîlerin Fıkıha Bakışları-----	80
1.2.6. Sûfîlere Yöneltilen Bazı Tenkitler-----	84
1.2.7. Bilgi Edinme Yolları-----	95
1.2.8. Bazı Meşhur Âlimlerin Sûfîlerle İrtibatları ve Tasavvufla İlişkileri-----	100

İKİNCİ BÖLÜM

TAHARET VE NAMAZ İLE İLGİLİ AHKÂM AYETLERİNE SÛFİLERİN

YAKLAŞIMI -----	105
2.1. Namaz Öncesi Hazırlık-----	105
2.1.1. Abdest-----	105
2.1.2. Gusül-----	119
2.1.3. Teyemmüm-----	121
2.1.4. Abdesti Bozan Şeyler-----	126
2.1.5. Kur'an'a Abdestsiz Dokunma-----	127
2.1.6. Elbise, Beden ve Mekân Temizliği-----	129
2.1.7. Hayız-----	134
2.1.8. Mutlak Su-----	138
2.1.9. İstinca-----	145

2.2. Namaz ve İlgili Meseleler -----	147
2.2.1. Setr-i Avret -----	147
2.2.2. Kibleye Dönmek -----	151
2.2.3. Vakit -----	155
2.2.4. Niyet -----	163
2.2.5. Tekbir -----	168
2.2.6. Kıyam -----	172
2.2.7. Kıraat -----	174
2.2.8. Rükû ve Secde -----	177
2.2.9. Huşû -----	182
2.2.10. Namaz Çeşitleri -----	190
2.2.10.1. Cuma Namazı -----	190
2.2.10.2. Yolcu Namazı -----	194
2.2.10.3. Bayram Namazı -----	196
2.2.10.4. Korku Namazı -----	199

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ZEKÂT İLE İLGİLİ AHKÂM AYETLERİNE SÜFİLERİN YAKLAŞIMI--	207
3.1. Zekâtın Hükümü -----	207
3.2. Zekât Verilecek Kimseler -----	208
3.2.1. Fakir ve Miskinler -----	208
3.2.2. Zekât Memurları -----	212
3.2.3. Kalpleri İslama İsındırılanlar -----	213
3.2.4. Köleler -----	214
3.2.5. Borçlular -----	214
3.2.6. Allah Yolunda Olanlar -----	215
3.2.7. Yolda Kalmış Olanlar -----	216
3.3. Fakirlik ve Zenginlikten Hangisinin Daha Faziletli Olduğu -----	217
3.4. Zekâtın Hikmeti -----	224
3.5. Öşür -----	227

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ORUÇLA İLGİLİ AHKÂM AYETLERİNE SÜFİLERİN YAKLAŞIMI----	235
4.1. Oruç -----	235
4.1.1. Orucun Hükümü -----	235
4.1.2. Oruç Tutmamayı Mubah Kılan Haller -----	239
4.1.3. Kaza Orucu -----	242
4.1.4. Orucun Süresi ve Ramazan Geceleri Mubah Olan Şeyler -----	245
4.2. İtikâf ve İtikâfta Yasak Olan Şeyler -----	254

BEŞİNCİ BÖLÜM

HAC VE KURBAN İLE İLGİLİ AHKÂM AYETLERİNE SÜFİLERİN

YAKLAŞIMI -----	259
5.1. Hac -----	259
5.1.1. Haccın Farzıyeti-----	259
5.1.2. Haccın Vakti -----	271
5.1.3. İhram Yasakları-----	278
5.1.4. Safa ile Merve Arasında Sa'y Yapmak-----	286
5.1.5. Arafat Vakfesi -----	290
5.1.6. Müzdelife Vakfesi-----	298
5.1.7. Şeytan Taşlama ve Hedy Kurbanı-----	298
5.1.8. Tıraş Olmak -----	306
5.1.9. İfâda-Ziyaret Tavafı (Farz Tavaf)-----	308
5.1.10. Mina'da Geceleme -----	312
5.1.11. İhsâr -----	315
5.1.12. Haccın Fazileti ve Edepleri -----	318
5.2. Kurban -----	323
SONUÇ -----	329
KAYNAKÇA-----	335

KISALTMALAR

A. mlf	: Aynı müellif
Aüifd	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
b.	: Bin, İbni
Bkz.	: Bakınız
By.	: Basım yeri yok
c.	: Cilt
c.c.	: Celle Celâlühü
Çüifd	: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Dia	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Güçifd	: Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi
Hz.	: Hazreti
Müsbe	: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
ö.	: Ölüm tarihi
Ra.	: Radıyallahü anh
R Anha	: Radıyallahü anhâ
s.	: Sayfa
Sav	: Sallallahü aleyhi ve sellem
Süsbe	: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ts.	: Tarihsiz

ÖN SÖZ

Gerek İslam hukuku (fıkıh) gerekse tasavvuf, Müslümanların dünya ve ahirette mutlu olmaları için bazı kurallar koymuştur. Fıkıh, daha çok beden dış organlarına ait hükümlerle, tasavvuf da kalbe ait hükümlerle iştilig etmiştir. Dolayısıyla fıkıh, Kur'an'daki dış organları (zâhiri) ilgilendiren ahkâm ayetleriyle tasavvuf da kalbe (bâtına) taalluk eden ayetlerle ilgilendirilmiştir. Aslında bazı ahkâm ayetlerine bakıldığında hem beden zâhiri organlarına hem de kalbe (bâtına) hitap ettiği görülmektedir. Sahabe döneminde ilimlerin tefsir, hadis, fıkıh, akaid ve tasavvuf olarak belirgin bir şekilde tasnif edilmediği bilinmektedir. Ancak sonraki dönemlerde gelişen şartlar muvacehesinde ilimler, tasnif edilmek durumunda kalmıştır. Ancak bu durum, ilimlerin birbirlerinden tamamen bağımsız olduğu anlamına da gelmemektedir. Bu ilimler arasında bilgi alışverişleri olduğu gibi birbirilerini etkiledikleri yönler de bulunmaktadır. Son zamanlarda bu ilmî disiplinlerin birbirlerini nasıl etkiledikleri, aralarındaki benzerlikler ve farklılıklar merak edilen bir konu olmuştur. Bundan dolayı bu alanda bazı çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu sebeple tezimizde fıkıhla tasavvuf arasındaki ilişki belirlenmeye çalışıldı. Bu yapılırken daha ziyade sûflerin Kur'an'daki ibadetlerle ilgili ahkâm ayetlerini nasıl yorumladıkları üzerinde duruldu. Bununla beraber bazı fakih olan müfessirlerin de tefsirlerinde konuya bakış açıları verilmeye çalışıldı.

Tezde fıkıh ve tasavvufun tamamen birbirinden ayrı disiplinler olmadığı bilakis birbirleriyle fikir alışverişi içinde oldukları tespit edildi. Çünkü bu ilimleri birbirlerinden tamamen ayrı olarak değerlendirmek doğru gözükmemektedir. Çünkü hem fıkıh hem de tasavvuf yönleriyle ön plana çıkan âlimlerin bu ilimleri nasıl mezcettikleri bilinmektedir. Bununla beraber tarih boyunca bazı meselelerde fakihlerle sûfler arasında bir çatışma ve çekişmenin varlığı da bilinmektedir. Ancak bunların değişik sebepleri bulunmaktadır.

Çalışmamızda konunun tespiti ve bu hale gelmesinde desteklerini gördüğüm değerli danışman hocam Prof. Dr. Nasi Aslan'a, Prof. Dr. Hacı Mehmet Soysaldı'ya, Prof. Dr. İbrahim Yılmaz'a, başlıkların belirlenmesinde ve görüşleriyle tezin şekillenmesinde katkıları olan Doç. Dr. Sami Kılınçlı ve Doç. Dr. Tuna Tunagöz'e ayrıca tez boyunca bana mânevî destek veren eşime ve çocuklarıma teşekkürü bir borç bilirim. Kitabın basılmasında gerekli hassasiyeti gösteren Hüseyin Nazlıaydın ve Fecr Yayınları'na da ayrıca teşekkür ederim.

Mustafa Şeref AYDIN
Gaziantep 2023